

Forskarutbildade musklärare eller lärarutbildade musikforskare?

Anteckningar från seminarium 15 oktober 2013 på Kungl. Musikaliska akademien.

Inledning

1/ *Introduktion av Gunnar Ternhag*, ordförande i KMA:s Forskningsnämnd och professor i musikvetenskap vid Stockholms universitet (se separat text).

Framtidens musikliv: vilket musikliv kommer vi (våra barn och barnbarn) att ha om en generation? Frågor kring forskarutbildning av musklärare.

2/ *Anförande av Cecilia Hultberg*, fil. dr, professor i musikpedagogik vid Kungl.

Musikhögskolan i Stockholm och ledare för den nationella forskarskola i musikpedagogik som införts med KMH som bas som en del av regeringens satsning Lärarlyftet, avsett att höja den vetenskapliga kompetensen hos lärare i grundskola och gymnasium: "Forskning, musklärarutbildning och fortbildning – akademisk kompetens i relation till praktikfältet".

Bättre titel är "Forskarutbildade lärare i musik eller forskare med lärarutbildning i musik". Karriärister? Brobyggare? Historisk tillbakablick över musikpedagogiken som akademiskt ämne. Delvis gemensam bakgrund med konstnärlig forskning. Jan Lings forskarkurser i *Göteborg* på 1980-talet: musikvetenskap med konstnärlig inriktning. Lärare från Musikhögskolan i *Malmö* gick påbyggnadskurser, en del fortsatte med musikpedagogik. Ledde vidare till forskning i musikpedagogik. Inlemmades i högskoleregionerna och universitetsvärlden. Kritisk reflexion i utbildningarna. Först ut var Göteborg och MH i Malmö/Lunds universitet/lärahögskolan. Valfri kurs i Göteborg, musikpedagogik eller musikvetenskap. Gemensam forskarskola för lärarutbildning om estetiska uttrycksformer. Lärarexamen ger idag behörighet till forskarutbildning.

Kungliga Musikhögskolan: Den drivande Kurt Lindgrens bortgång gjorde att musikterapi kom att stå tillbaka för musikpedagogiken. Bertil Sundins banbrytande licentiatarbete på 1960-talet om förskolebarns musikaliska agerande. KMH fick mot 1980-talets slut regeringens uppdrag att anordna forskarutbildning i musikpedagogik. Lennart Reimers första professor, Sundin adjungerad och blev professor vid Lunds universitet/MH i Malmö. Utvecklade påbyggnadskursen i musikpedagogik i Malmö 1995.

Kompetensbehovet leder till handledarkurser för intressenter, musikhögskolorna i *Piteå* vid 1990-talets mitt och *Örebro* (nu universitet) samt påbyggnadskurser. Musikvetenskap med musikpedagogisk eller konstnärlig inriktning. Strävan att undvika att musikundervisningen underordnas pedagogiken som ämne.

I Sverige är ämnet ej avgränsat till undervisning och skola, musikpedagogik är "lärande och utveckling i situationer där musik ingår och förutsättningarna för dessa och påverkan på detta (inklusive undervisning)", dvs ett tvärvetenskapligt kunskapsområde.

Forskarskolornas didaktiska dimension. Syfte enligt budgetpropositionen: att ge lärare möjlighet att aktivt medverka i den fortsatta utbyggnaden av skolans kunskapsbas; att skapa karriärvägar för lärare (att återinföra lektorstjänster); att främja samarbete mellan skolans område och högskolor och deras lärarutbildning; att förbättra elevernas måluppfyllelse (svårt med internationella jämförelser).

Vetenskapsrådet utgick från den vetenskapliga kvaliteten, 2011 genomfördes en gemensam avslutande konferens.

Det nationella samarbetet för forskarskolorna i musikpedagogik är positivt för ämnet.

Högskoleverkets utvärdering medförde kritik mot skolhuvudmännens oförmåga att tillvarata kompetensen. Kriterierna ej uppfyllda avseende samverkan mellan skola och högskola.

Saknad samordning och bristfällig information från utbildningsdepartementet, Vetenskapsrådet och skolverket. Negativa effekter: drivande lärare försvann till 80%. Dyr satsning som ledde till få forskarutbildade lärare. Annan kompetensutveckling även viktig för skolan.

Nu fortsätts satsningen: lärare studerar på halvtid och är kvar i skolan på resterande halvtid. Finansieringen har ändrats så att skolhuvudmännen inte ersätts utan bekostar lärarnas löner under forskarutbildningen vilket ger bättre möjligheter för fortsättningen och motivation för huvudmännen. Spinoffeffekter blir bättre samarbeten mellan kommuner, skolhuvudmän och universitet, t ex Stockholms stad med Nacka och Botkyrka.

I *Norge* sker aktivt samarbete i regionerna, inte bara för lärare. Förbättrar skolutveckling, inte bara elevernas måluppfyllelse.

Kontinuerlig satsning: 60 lärardoktorander/licentiander på olika lärosäten och forskarskolor i Sverige. Fyraårig utbildning samt karriärtjänster också finansierade av regeringen.

Forskningspolitiken för statliga medel avser inte längre alla, hur många tjänster behövs? Mera elit och spets förbättrar kvaliteten vid internationella jämförelser.

Behov: komparativa studier, internationellt och genom samarbete över gränserna, översikter, SWOT-analyser, tvärvetenskapliga projekt, tillvaratagande av tidigare forskningsresultat och studier av goda exempel. För de utbildade: fler lektorstjänster att söka.

De tidiga kanske försökskaniner? Måne skolorna prioriterar dem som går senare? Allt fler inser värdet av forskarkompetens för skolutvecklingen. Samarbete skolor – högskolor, medverkan i forskningsprojekt. Vad är viktigt vid konkurrens, kanske mer ekonomisk effektivitet?

Generellt problem: svårigheten för skolhuvudmännen att tillvarata kompetensen.

Tre deltagare i forskarskolan om sin forskarutbildning samt vilka möjligheter den har att komma praktikfältet till nytta

3/ *Joakim Hellgren*, fil. lic. i musikpedagogik, gitarrlärare och verksamhetschef för Kulturskolan i Luleå och grundskolan: studie om musikalisk självbild och identitet.

Motto: "Jag kan spela – om jag vill". Nationell forskarskola, ansökan för två platser vid MH i Piteå.

Redovisning av metodik och resultat (rapport finns som kan laddas ned). Chefsjobbet dök lägligt upp efter forskarskolan och ger andra möjligheter att vara brobyggare, skapa relevanta roller, att coacha lärare, även administrativa roller (men då färre möten med elever).

4/ *Katharina Dahlbäck*, fil. lic., adjunkt vid Göteborgs universitet: studie om samarbete mellan svenska och musik i lågstadiet

Belysning av situationen före, under och efter forskarutbildningen. 50% skapande kulturskola, grundskola, skolprojekt. Kommunikation = att läsa och skriva samt musik. Dottern Marika Dahlbäck illustrerar med att spela Bachpreludium på violoncell. Utforskning av leken och lärandet – forskning är utforskning.

Aktionsforskning, att förändra. Aktionsforskningsspiralen: planera – agera – observera – reflektera. Musik och språk i samverkan. Skolutvecklingsprojekt. LTG = läsning på talets grund, språklig och musikalisk utveckling. Multimodalt: se, lyssna, läsa, sjunga, måla, dramatisera.

Illustreras av Vivaldis årstid Hösten. Bild, text, musik. Vikten av repetition, symbolers betydelse, variation och delaktighet. De olika "världarna", talet, läsning. Speglas av folkmusikalisk vals baserad på Bach.

Efter utbildningen: tillbaka till aktionsforskning. Lärare i förskola t o m gymnasiet, intresset inte så stort. Åter tillbaka till kulturskolan/grundskolan, gjorde workshops. Trots påpekanden om att statliga medel för lektorstjänster fanns ville man inte att söka dessa. Tyvärr inget övergripande engagemang i kommunen. Nu inte heller musik i utbildningen!

5/ *Johan Nyberg*, fil.lic., doktorand vid Piteå/Luleå tekniska universitet, musiklärare anställd vid forskarskolan av Stockholms stad, lärare på Scengymnasiet: studie om ungdomars begreppsliggörande av musik samt fortsatt aktionsforskning kring bedömning på gymnasiets estetiska program.

Glappet mellan akademi och praktik. Viljan att föra in forskningen i skolan, vikten av att lärarna är forskarutbildade: hur görs mötet? Vile själv bli bättre lärare och fann ett nytt sätt att skriva och läsa, att "tugga text". Erfarenheten av bekantskap med forskarvärlden och fallgroparna.

Anställd av Stockholms stadsteater som musiklärare (som dock inte ville bekosta forskarutbildningen som då utbildningsförvaltningen svarade för). Gymnasiets estetiska program – begreppsliggörande av musik. Skrift, tal och bilder. Fokusgrupp och enkäter med 30 gymnasieelever, ingen hade tillfrågat dem tidigare om deras upplevelser! Hur bedömer lärare elevernas prestationer i musik? Hur kan studier kopplas till praktiken? Finns bok, kan även laddas ned.

Aktionsforskningsprojekt, lektorstjänster är på gång i Stockholm. 20 av 60 tillfrågade kommuner avstår tid. Bättre måluppfyllelse ger vidare perspektiv. Viktigt att forskarutbildade lärare finns och kan ta del i verksamhetsutvecklingen, ger fördjupade perspektiv och breddar synfältet genom koppling till vetenskapliga resultat.

(6/ Musikinslag med elever från Scengymnasiet i Stockholm)

Panelsamtal kring frågan om forskarutbildade (musik)lärares kompetens och funktion i praktiken

7/ Inledning av *Cecilia Ferm Torgersen*, professor i musikpedagogik vid Luleå tekniska universitet och moderator (se separat text).

Skolledarperspektiv: Anders Thorsell, verksamhetschef Killebäcks ansvarsområde:

Läraryrket är personligt, läraren använder sin egen personlighet. Kan innebära en fara om alla är nöjda och inget säger. Därför viktigt med forskning som når varje lärare. Bra om läraren själv är forskare och kan analysera. Varför anställs de forskarutbildade då inte av huvudmännen? "Man vet inte vad man får och en anställning gäller för lång tid." Enklare och mindre riskabelt då att hyra in föreläsare. Huvudmännen är inte förberedda på att ta emot forskarna. Hur har initiativet marknadsförts? Förstelärare in = forskningslärare.

Universitetsperspektiv: Eva Alerby, professor i pedagogik vid Luleå tekniska universitet, föreståndare för forskarskola:

Kommunerna – universiteten. Hitta brygga mellan akademierna, universiteten och praktiken. Olika förhållanden (%) i olika kommuner. Kommundoktorander. Intresse finns ofta, men ekonomin styr över viljan. Återkopplingen viktig, men även akademierna behöver få något tillbaka. Långsiktighet och målmedvetenhet viktigt. Forska med, inte om lärare: samverkan! Viktigt i lärarutbildningen och skolan – en kedja som hänger ihop.

Skolverksperspektiv: Peter Östlund, projektledare för lärares karriärvägar, förstelärare och lektorer i skolan, undervisningsråd Skolverket:

Fram till 1/7 2013 utnämnde staten statliga lektorer, därefter utses de av kommunerna/huvudmännen.

Avsikt: att öka måluppfyllelsen och attraktiviteten. Skollagen föreskriver att undervisningen ska vila på vetenskaplig grund, dvs baseras på ett reflekterande förhållningssätt, ett

systematiskt tänkande. Huvudmän ska sträva efter att inrätta karriärtjänster, förutsätter ett rekryteringsarbete.

A: vilken betydelse har egentligen forskningsämnet? Själva "tänket" är viktigast.

E: OK. Attraktiviteten. Forskning är färskvara. Vad innebär då tjänsterna?

A: Att hålla sig à jour.

P: En fråga för huvudmannen. Försteläraren skall undervisa, minst 50%. Skolverket har ingen bild av hur det exakt ser ut men fakta är på gång. Pengar ges men ingen tid, men tid är pengar. Resurstillskott av något slag krävs. Marknadsföring är viktigt, att visa vad man får!

E: Viktigt att det finns en koppling till ett universitet vid ansökan om forskningsanslag m m.

Viktigt med daglig direktkontakt med huvudmannen. Detta fungerar ofta på universiteten, men sämre på kommunerna. Rektorer hamnar då mitt emellan läraren och kommunen.

Öppen diskussion

Cecilia: Inga lektorer är tillsatta sedan uppdraget delegerades till kommuner. Skillnaden mellan direktiv uppifrån och egna initiativ. Uppföljning behövs.

A: Hur vet man vilka önskemål som finns? Vilket nätverk finns mellan huvudmän?

P: Huvudmännen är osäkra, hur kan man tillvarata kompetensen? Nationell konferens med Skolverket och SKL ger svar på vad man vill ha hjälp med från oss. Viktigt med bra exempel.

Karl (licentiand i publiken): Viktigt att hålla sig à jour med forskningsläget för forskare och lärare – hur ser man på att andra också gör det?

A: En enhet kan behöva utvecklas, men inser det inte alltid själv.

E: Ett vetenskapligt förhållningssätt

Cecilia: vill formulera vad alla licentiander fått med sig – den allmänna forskarkompetensen. Skolverkets ansvar – informationsansvaret. Kompetensen måste säkras. Långsiktigt åtagande. Risk att de bästa lärarna försvinner när tveksamhet råder.

Viktigt att kontakter finns mellan arenorna. Lär av bristerna. Jag är poptimist inför framtiden.

KMA/Nämnden sammanfattar: Meningsfulla diskussioner och utbyten. Förstår situationen bättre. Samtal behövs! Nämnden utvärderar läget för ev. ytterligare initiativ. Skol- resp. musiklivsperspektiv. Helheten, skolan ingår i ett system! Vi vill ha bildade, initierade deltagare i musiklivet!